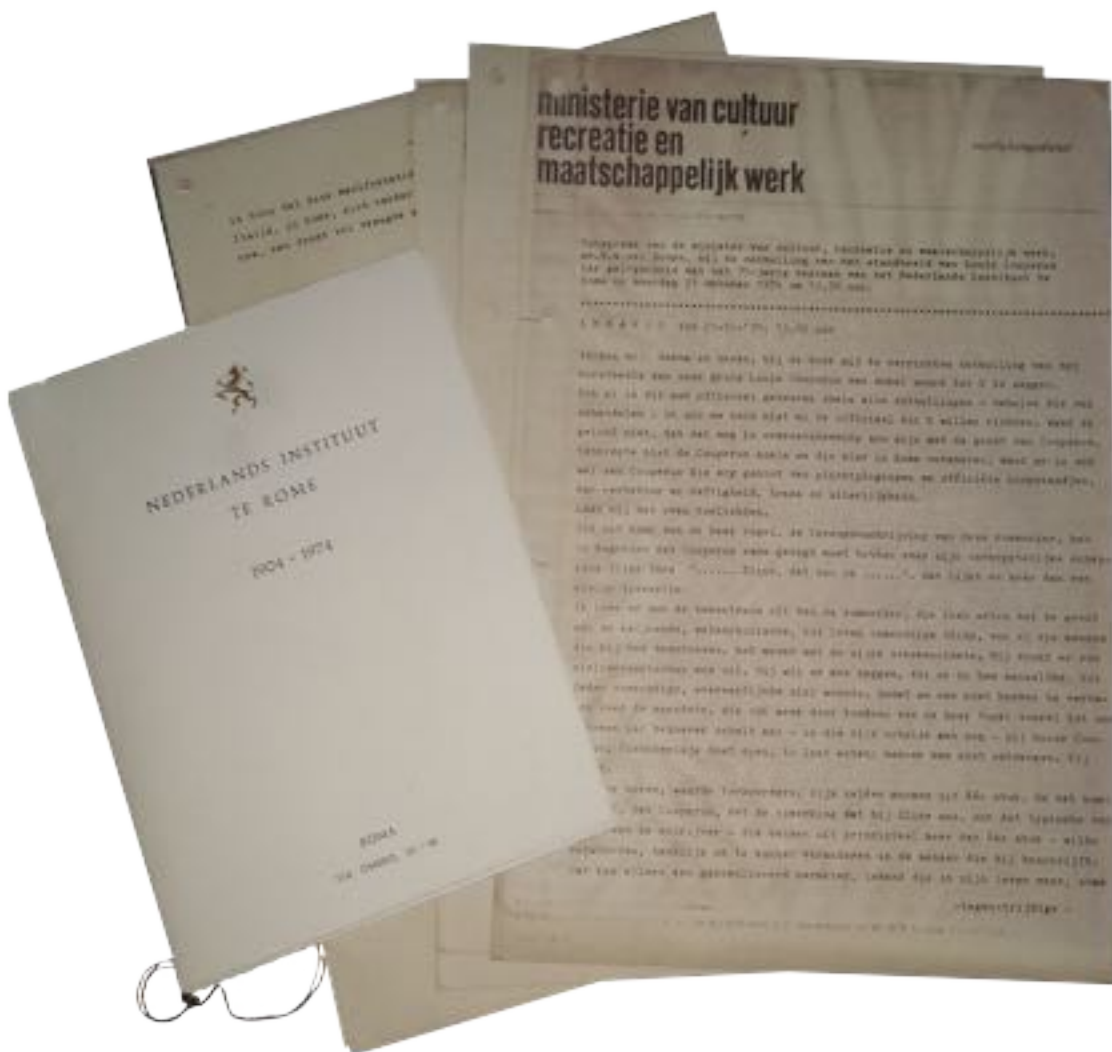

Verzamelwoede

Op onze oproep via de nieuwsbrief of u nog bijzondere Couperiana in huis had, bleef het antwoord niet uit. Hieronder ziet u een selectie van de ingezonden foto's en beschrijvingen.

△ Mijn in 1974 opgevraagde programma van Couperus' buste-onthulling in Rome en de bijbehorende lezing. – Hans Beltvelzen

Op vakantie in Toscane, lang geleden, was een bezoek aan Caffè Gilli en Caffè Rivoire verplichte kost. Espresso, taartjes en vermout(h) dus. Met zicht op de grote David van Michelangelo en met mijn kleine blond-gekrulde David ('he bellissimo') als hartenbreker op schoot verdwenen wat extra lires in de zak van de ober, en deze parafernalia in die van mij. – Ruurd Hielkema ▽

Naar aanleiding van de oproep en na het lezen van het stuk in Arabesken 53 over opdrachtexemplaren heb ik besloten om ook mijn bijdrage te leveren. Op zich heb ik een aantal mooie boeken. Maar het meeste uniek zijn, denk ik, de vijf opdrachtexemplaren van Herman Roelvink die in mijn bezit zijn. – Ritchey Blommers ▷

Het tuinbankje waar Couperus met zijn neef Bob Vlieland Hein veel op heeft gezeten terwijl de heren in diep gesprek waren. 'Je mag Oom Louis niet storen hoor,' kreeg mijn moeder als kind dan te horen en dat vond ze jammer want hij was een leuke Oom. 'En Tante Betty was erg lief,' vertelde ze daarbij. In mijn biografie over mijn grootmoeder Thuis in elke tijd. Het leven van Kate Kolff 1885–1974 staat meer over Couperus en zijn vrouw. – Catherine Wijnands ▽

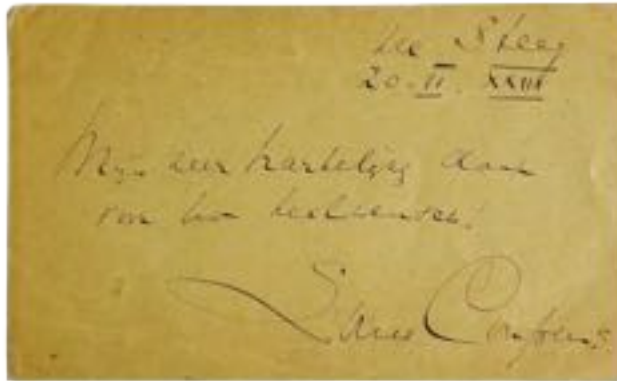
◁ *De spirit van Couperus, door Wibbine van Roon (1943-2016). Brons, 2000. Gemaakt ter gelegenheid van de expositie 'Updating Couperus' in Pulchri Studio (2000). Het geeft de lichtvoetigheid van Couperus' korte verhalen zo prachtig weer. – Caroline de Westenholz*

Een eerste druk van Louis Couperus' *Wereldvrede* is niet speciaal, maar wel de manier waarop dit boek in mijn verzameling belandde. Ik vond dit exemplaar namelijk in een hotelbibliotheek op Lanzarote, tussen de stukgelezen thrillers en romannetjes met zonnecrème-vlekken. Met een fraai ex-libris van Henk de Hoog. Dat was in 2005 en nog steeds vraag ik me af: wie heeft *Wereldvrede* daar neergezet? Wilde Henk de Hoog vakantiegangers bewust laten kennismaken met onze grootste schrijver? Of heeft zijn nabestaande dit boek aan het zwembad gelezen en achtergelaten? – Petra Teunissen ▽

◁ In 1975 kocht ik van een oude boekhandelaar in Yogyakarta een enigszins gehavend exemplaar van *De stille kracht*, 'tweede goedkope druk', ooit verkocht door boekhandelaar Buning. Sedertdien neem ik dit exemplaar elke keer als ik naar Indonesië ga weer mee, om het daar te herlezen. – Peter Storm van Leeuwen

Ik ben trots op het volgende object uit mijn collectie: deze briefkaart die Couperus kort voor zijn dood verstuurde vanuit De Steeg. De postbode wist de geadresseerde te wonen, er staat geen straatnaam bij, enkel de plaats. Ik kocht deze briefkaart van iemand uit Oosterbeek (niet de geadresseerde). Er staat: 'Mijn zeer hartelijke dank voor uw heilwensen!' – Pieter J. Verhaar ▽

△ Exemplaar van de tweede druk van De stille kracht (1911), in de aangepaste band van De kleine zielen, uit het bezit van Louis Couperus. De auteur heeft heel discreet op vier plaatsen in het boek met een stempeltje zijn eigendomsmerk gedrukt: een kleine olijftak met daaronder de spreuk 'TUUM EST', beide zijn ontleend aan het familiewapen. Het wapen verbeeldt een duif die met een olijftak in de snavel opvliegt naar de zon, waarschijnlijk als symbool voor de vrede van de ziel in het geloof. – H.T.M. van Vliet

In 1912 was Couperus inderdaad in Innsbruck. Met zijn onmiskenbaar moeilijk leesbare handschrift signeerde hij dit boek twee keer in 1912 met zijn beroemde paarse inkt. Toch knap: De verliefde ezel kwam in 1918 pas uit en deze Duitse vertaling dateert uit 1920!

– Eric van Rooij ▽

De Passatist

Schril hoog stonden de huizen, onbewogen in den nooit
moeden wind; bont de winkels van uitstalling en overal vol
beschreven met namen en woorden van de bonte en gouden
letters, reusachtige uithangborden, reclameplaten, als was de
stad één reusachtig prentenboek, terwijl daarboven de
muziekbladen der telefonen aeolisch sidderden in de lucht.
Boven de winkels, étages na étages, gearabeskeerd met
balkons, die zich als opstapelden vol mensen. Een dicht
rumoer, vage symfonie van menschengegons, steeg
verdoovend op. De stad was stampvol.

Passage, met rechts de Passage-Boekhandel. Fotografie: onbekend, Haags Gemeentearchief, ca. 1899.

De passage heden ten dage. Fotografie: Looi van Kessel, 2020.

Louis Couperus

Nippon

ルイ・クペールス

國森由美子訳

オランダの文豪が見た大正の日本

長崎から神戸、京都、箱根、東京、そして日光へ。

東洋文化への深い理解と、美しきもの、
弱きものへの慈しみの眼差しを湛えた、
ときに厳しくも温かい、五か月間の日本紀行。

写真70点収録!

定価：本体2600円（税別）

Nippon in Nippon

In november 2017 werd mijn eerste vertaalwerk uitgebracht: de Japanse vertaling van *Oeroeg* van Hella. S. Haasse. Ik ging eind november 2017 naar Japan om een paar boekpresentaties te geven, o.a. op de Nederlandse ambassade in Tokyo, en ook om bij de Cleveringalezing, die toen op de Nederlandse ambassade werd gehouden, het eerste exemplaar van *Oeroeg* te overhandigen aan de spreker, Ivo Smits, hoogleraar Japanstudies aan de Universiteit van Leiden. Medio december, toen alles achter de rug was heb ik weer contact opgenomen met mijn uitgever Sakuhinsha om een voorstel te doen voor mijn tweede 'missie': ik heb ze een paar nieuw te vertalen Nederlandse boeken voorgelegd met achtergrondinformatie. Na enig overleg besloot de redactie van de uitgever *Nippon* van Louis Couperus te gaan publiceren.

Door Yumiko Kunimori

Ik was blij en ook verrast. Het was een gedurfde beslissing, moet ik nu nog steeds zeggen, aangezien het boek overal scherpe kritiek bevat op het Japan van die tijd. Het besluit van de redactie heb ik eind december per e-mail ontvangen. Ik had *Nippon*, zij het gedeeltelijk, al lang geleden gelezen. Maar écht lezen is dus toen begonnen, op 1 januari 2018.

Naast mijn vertaalbezigheden moest ik mij ook bezighouden met het vergaren van zoveel mogelijk informatie, op zoek gaan naar foto's en het nagaan van de (historische) feiten. Ik heb daarbij de hulp ingeroepen van veel mensen, zowel in Nederland als in Japan, en ja, veel mensen hebben mij enorm geholpen. Wat de foto's betreft heb ik veel te danken aan Caroline de Westenholz, oprichter van het Louis Couperus Museum. Er waren vierentwintig foto's opgenomen in de eerste druk van *Nippon* (1925). Ik heb uiteindelijk nog veel meer foto's voor de Japanse editie ter beschikking gekregen. Ik kon namelijk, dankzij haar hulp, het Haags Gemeente-archief en het Literatuurmuseum in Den Haag benaderen. Daarbij heb ik veel hulp gehad van Melinda Kónya, een medewerker bij de Koninklijke Bibliotheek.

Nippon is uit

Eind oktober 2019 is mijn Japanse vertaling *Nippon* mede dankzij de financiële steun van het Nederlands Letterenfonds uitgebracht. Ik heb er dus ongeveer twee jaar over gedaan. Deze uitgave met als (Japanse) titel, *Japan in de Taisho-periode*,

De vertaling van Nippon in het Japans met het echtpaar Couperus in een jinrikisha. Foto: auteur.

gezien door de ogen van een toonaangevende Nederlandse schrijver bevat 350 pagina's met ongeveer zeventig oude foto's. De *Taisho*-periode verwijst naar een periode tussen 1912 en 1926 in Japan, een periode met enorme tegenstellingen tussen het gemoderniseerde en traditionele Japan. Het echtpaar Couperus bezocht Japan immers in 1922, in de *Taisho*-periode.

In december 2019 was ik, ook dankzij de steun van het Nederlands Letterenfonds, in Japan om boekpresentaties te geven. De eerste presentatie vond op 10 december plaats, tot mijn verrassing niet op de Nederlandse ambassade, zoals gepland, maar op de residentie van de Nederlandse ambassadeur in Tokyo. Er waren ongeveer vijftig gasten aanwezig. De presentatie begon met een welkomstwoord van de ambassadeur Peter van der Vliet. Ik ben nog steeds erg blij dat mijn presentatie enthousiast ontvangen werd.

Ik moet nu denken aan het feit dat Couperus ook daar was, natuurlijk niet in dat gebouw zelf, maar daar op dat terrein: '...komt er een brief van onzen gezant, Jhr. De Graeff, die ons verzoekt, mochten wij in Tokio komen, zijn gast te zijn in het Gezantschapsgebouw...' Ja, het Gezantschapsgebouw stond namelijk daar. Het gebouw zelf werd in 1923 verwoest door brand vlak na de zogenoemde grote Kanto-aardbeving. Zowel de huidige residentie van de ambassadeur die in 1928 werd gebouwd, als de huidige ambassade die in de jaren negentig een modern jasje kreeg, staan op hetzelfde terrein waar het Gezantschapsgebouw stond. Het echtpaar Couperus was dus daar. 'En mochten wij drie allergezelligste dagen doorbrengen onder de lieve zorgen van mevrouw De Graeff, zonder in dit frissche gedeelte der hoofdstad iets van warmte of stof te lijden... enkele dagen familie-leven in een groot gezin onder de schaduw onzer Nederlandsche driekleur.'²

De tweede presentatie werd op 14 december in Kunitachi-city (Tokyo) gehouden. Voor de derde en laatste presentatie op 22 december heb ik, om mijn presentatiereeks op feestelijke wijze af te sluiten, de passende locatie gekozen: een restaurant van mijn neef in Hachioji-city (Tokyo). Er waren meer dan twintig deelnemers. Een boekpresentatie onder het genot van een kopje thee. Er werden poffertjes gebakken – ik had namelijk een poffertjespan mee naar Japan genomen! De dag werd afgesloten met een diner samen met een aantal deelnemers.

Ontdekkingen

Tijdens mijn vertaalbezigheden en speurtochten heb ik een aantal (meestal kleine) ontdekkingen gedaan, die ook voor de Nederlandse lezer interessant kunnen zijn.

Een paar voorbeelden:

Toen Couperus na een lange reis eindelijk in Nagasaki aankwam, huurde zijn Japanse gids/tolk een auto voor hem, en Couperus zei, 'En wij gaan naar *Moji*. Vreemd, als je ergens bent op reis, ga je altijd weer ergens anders heen. *Moji* is een badplaatsje, een visschersdorp. Ik zie mijn eerste Japansche landschap.'³ Ik stond

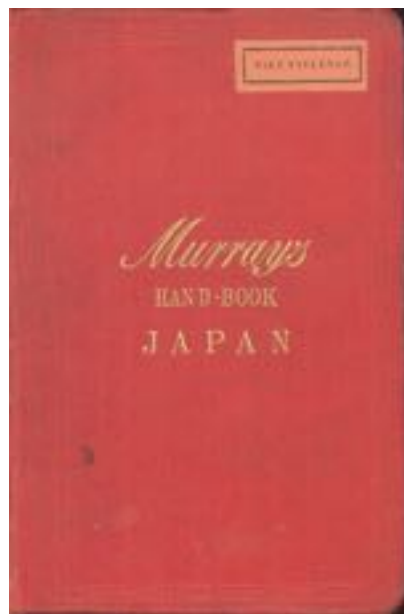
perplex, want *Moji* (門司) is een grote havenstad, die aan de zeestraat ligt tussen Kyushu (het eiland waarop Nagasaki ligt) en Honshu (hoofdeiland), ca. 220 km verder noordoostelijk van Nagasaki. Net aangekomen en weer urenlang met de auto naar Moji? (achteraf bleek het onmogelijk te zijn, want hij is op de dag van aankomst al vertrokken om verder te varen naar Kobe, zie hieronder: datum van aankomst).

Het bleef lang een raadsel voor mij, totdat mijn man op een dag zei: kan dat Mogi (茂木) zijn? Zo ja, dan is het wel aannemelijk. Want Mogi is inderdaad een vissersdorp, ongeveer 9 km van Nagasaki. Bovendien zegt *Murray's Handbooks for Travellers*, een onmisbaar boek van die tijd, een gids die alle Westerse toeristen, Couperus meegerekend, altijd bij de hand hielden en raadpleegden: 'The favourite walk is across the narrow peninsula to the village of Mogi on the Gulf of Obama...'⁴ Het eerste Japanse landschap dat Couperus zag was dus de landstreek, 'across the narrow peninsula to the village of Mogi'.

Het echtpaar Couperus kwam met het schip *Empress of Asia* naar Japan en ik wist zeker dat zij eind maart 1922 in *Nagasaki* aankwamen. Maar de precieze datum kon ik niet achterhalen. Ik probeerde de dienstregeling van het schip op te sporen, maar tevergeefs. De eindversie van mijn vertaling lag al bij de drukker en toen gebeurde er een wonder: via de Bibliotheek van de Universiteit van Nagasaki was ik in contact gekomen met een lid van de Nagasaki Foreign Settlement Research Society. Hij had een oud krantenartikel voor mij gevonden waarin vermeld staat: 'De *Empress of Asia* is gisterenochtend om 9 uur, van Hongkong via Shanghai, gearriveerd en op dezelfde dag vertrokken'.⁵ Het artikel vermeldt verder de namen van een paar beroemde(?) passagiers, onder wie Couperus. Het luidt (transcriptie): Heegu-Posuto tsuushin-in, bungaku-hakase, L. Kuuperasu-shi wa Kobe-agari (zowel Haag als Couperus worden hier min of meer op z'n Engels uitgesproken) en betekent: 'Correspondent van de Haagse Post, de heer L. Couperus, doctor in de letteren (sic!) gaat verder naar Kobe als eindbestemming.' Dankzij deze ontdekking weet ik nu de precieze datum van aankomst: Couperus zette voet op Japanse bodem op 27 maart 1922.

Over het algemeen wordt aangenomen dat het echtpaar Couperus, toen zij in Nikko waren, in het Kanaya Hotel logeerde. Want het Kanaya Hotel was destijds hŽt hotel in Nikko, waar veel gerenommeerde buitenlanders (Isabella Lucy Bird, Frank Lloyd Wright, Albert Einstein, Helen Keller enz.) vertoefden.

Op een foto met het echtpaar, ieder op een *jinrikisha*, in de buurt van een *torii*-

A Handbook for
travellers in Japan:
including Formosa
geschreven door Basil
Hall Chamberlain en
W.B. Mason, 1913.
Foto: Den Haag,
Koninklijke Bibliotheek,
1085 C 43.

Het artikel uit de
Toyo-Hinode krant
waarin de aankomst
van Couperus wordt
aangekondigd, 28-03-
1922. Foto: auteur.

poort, merkte ik op dat een paar Japanse letters (gedeeltelijk en in spiegelbeeld) op de paraplu die Elisabeth vasthield te zien waren. Daar staat: Nikko Hotel. Ik heb met het Historisch Museum van Kanaya Hotel in Nikko contact opgenomen en gevraagd om deze foto voor mij te bestuderen. De directeur van het Museum, mevrouw Sakamaki, bevestigde meteen dat de paraplu inderdaad van het Nikko Hotel was. Het Nikko Hotel was toen naast het Kanaya Hotel een van de beste hotels in Nikko. Het is dus zeer aannemelijk dat het echtpaar in het Nikko Hotel logeerde. Ik kan het echter niet meer bewijzen, want het Nikko Hotel hield al lang geleden op te bestaan, na een brand in 1926.

Couperus verlaat na een lang ziekbed Kobe en gaat via Yokohama naar Hakone om daar uit te rusten en bij te komen. Het echtpaar logeerde in het Fujiya Hotel, een luxueus hotel waar veel buitenlanders en rijke mensen vertoefden.

Het Fujiya Hotel bestaat nog steeds (en is trouwens wegens renovatie ruim twee jaar gesloten geweest en pas in juli 2020 heropend). Intussen heb ik een uitgebreide mailwisseling gevoerd met een PR-medewerker van het hotel, mevrouw Oishi. Ik heb haar een aantal foto's gestuurd waarvan ik vermoedde dat zij in en nabij het hotel waren genomen, om te kijken of mijn vermoedens zouden kloppen. Ja, het bleek, na grondig onderzoek van mevrouw Oishi, dat alles klopte. Er is bijvoorbeeld een foto met het echtpaar in een auto. Op het kenteken van de auto zie ik het eerste letterteken van het woord Kanagawa, d.w.z. de Kanagawa-prefectuur waar het Fujiya Hotel staat. Volgens mevrouw Oishi hoorde de auto destijds bij het hotel om gasten mee heen en weer te vervoeren tussen het treinstation Kozu en het hotel in Miyanoshita. Couperus noteert dan ook: 'Aankomst te Kozu. Wij stappen uit, auto staat klaar: een uurtje tuffen – slechte weg, maar voor Japan goed - naar Miyanoshita. Het beroemde

“Summer resort” tussen de Hakone-bergen, bij het Hakone-meer. Het beste hotel van Japan: Fujiya-Hotel.⁶ Verder weet ik nu, nogmaals dankzij de inspanningen van mevrouw Oishi, de locatie waar een serie foto's is gemaakt. Een paar foto's, waarvan ik niet kon vermoeden waar zij waren gemaakt, bleken achteraf ook in het Fujiya Hotel en in de tuin van het hotel genomen te zijn: een vaas met irissen op de tafel, een tafel met stoelen en uitzicht op een grote pijnboom en op de bergen in de verte, het echtpaar bij een vijfvoudige stenen lantaarn, enzovoort.

Hoofdstuk 18 van *Nippon* is helemaal gewijd aan de Japanse roman *Namiko*. De oorspronkelijke Japanse titel van de roman is *Hototogisu*, d.w.z. *De koekoek*. Ik heb een liedje, ‘Hototogisu no uta’, ‘Het liedje van de koekoek’, ontdekt, dat gebaseerd is op deze roman, en de bladmuziek online via de National Diet Library gevonden. Bij de boekpresentaties in Japan heb ik dit liedje gespeeld op een *Taisho-goto*, een muziekinstrument dat in de Taisho-periode in Japan uitgevonden is.

Teleurstellingen

Naast deze ontdekkingen moest ik – het was blijkbaar onvermijdelijk – een paar teleurstellingen incasseren: onopgeloste zaken.

‘Mijne vrouw, vol zorgen, naast mij, hebben wij verder onzen gids: Kawamoto. (Zijn adres is Saga Kawamoto, Yamashiro, Kyoto, Japan, als ge hem noodig hebt).’⁷ Ja, deze gids en tolk Kawamoto speelt een belangrijke rol in de tweede helft van het boek. Ik was in het begin optimistisch, ik dacht namelijk dat het niet zo moeilijk zou zijn om erachter te komen wie deze man was. Maar niets bleek minder waar. Geen enkele aanwijzing leverde iets op. Ik heb zijn naam zelfs via de stadsbibliotheek van Kyoto in een paar telefoonboeken van de jaren 1930 opgezocht, maar zijn naam kwam ik nergens tegen. ‘Ik geloof, als alle Japanners, die ik op mijn weg ontmoet had, waren geweest als hij, ik verzoend was met heel het volk.’⁸ Ik had gehoopt én stiekem hoop ik nog steeds dat ik een exemplaar van mijn vertaling van *Nippon* aan zijn nakomeling kan overhandigen.

Couperus lag doodziek in het International Hospital in Kobe vanaf eind april 1922, zeven weken lang. Daar waren twee Engelssprekende Japanse verpleegsters. ‘De eene is heel klein, met een Kwannon-gezichtje, dat zich 's nachts over mij heen buigt en mij met sterke handjes masseert. De andere is robuster, een persoonlijkheid... Zij heeten Handa en Araya.’⁹

Voor de laatstgenoemde Araya, een ‘rechttoe-rechtaan’ *nurse*, was zijn ideale gesprekspartner. Hij praat met haar over zijn ziekte en over een betoverde vos.

De heer Fritz Leonhardt, geboren en getogen in Kobe, was zo vriendelijk om mij op de hoogte te stellen van allerlei gegevens omtrent het *International Hospital*: hoeveel bedden, artsen, en verpleegsters er waren, en dat het destijds een

Het visitekaartje van de gids Kawamoto.
Foto: Koninklijke Bibliotheek.

Voorbereidingen voor de vertaling werden onder andere getroffen in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, 13-07-2018. Foto: Koninklijke Bibliotheek.

eersteklas ziekenhuis was met lift en moderne medische apparatuur. Maar helaas geen namenlijst van de verpleegsters.

‘Wij nemen afscheid van dokter, nurses, “sister”, en het is vreemd – ik heb, al was zware ziekte de oorzaak van mijn verblijf aldaar - een gevoel of ik iets van een vroeger leven achter laat in het International Hospital te Kobe.’¹⁰

Ik had echt gewild dat ik te weten was gekomen wie Araya was. Het mocht niet baten. Het International Hospital werd in 1945 door het bombardement van het Amerikaanse leger totaal verwoest en veel dossiers gingen in vlammen op. Ik ben bang dat wij er nooit meer achter kunnen komen wie deze verpleegsters waren. Alleen troost ik me met de gedachte dat zij misschien daar waren toen de Spaanse griep in de jaren 1918-1920 in Japan heerste, en dat zij buitenlandse patiënten aangemoedigd en bemoedigd moeten hebben.

Zoals eerder gezegd, heb ik alle mogelijke medewerking gehad van het Fujiya Hotel o.a. om foto's te bestuderen. Alleen jammer en vreemd genoeg hebben wij Couperus' naam noch Kawamoto's naam – mevrouw Oishi heeft het twee keer gecheckt – in het toenmalige gastenboek van het hotel terug kunnen vinden. Ik heb er geen verklaring voor.

Leesbaarheid

Tot slot moet ik hier eerlijkheidshalve het volgende aan toevoegen. Deze vertaling was bedoeld voor een breed Japans lezerspubliek, moet min of meer vlot leesbaar zijn, dus geen wetenschappelijke editie met veel aantekeningen. Dat was mijn opdracht en zo had ik het met mijn redacteur afgesproken. In het reisverslag van

Couperus zijn hier en daar (kleine) fouten geslopen: spelling van persoons- en plaatsnamen, en historische feiten, bijvoorbeeld achtste eeuw voor Christus i.p.v. achtste eeuw na Christus. In zo'n geval moest ik in overleg met mijn redacteur 'ingrijpen', d.w.z. de fouten zonder 'foutmelding' herstellen.

Ik heb verder geprobeerd zijn soms eigenaardige, soms archaïsche taalgebruik ook in het Japans enigszins weer te geven, maar het lukte niet altijd, want ik hoorde telkens weer stemmen: denk erom, leesbaarheid. Zo moest ik zijn te lange en kronkelende zinnen, wederom omwille van de leesbaarheid, vaak in tweeën, drieën breken.

Al met al ben ik erg tevreden met het resultaat en mijn redacteur beschouwt deze 'missie' als geslaagd, temeer omdat de eerste druk (een oplage van 1500), volgens hem mede dankzij een goede recensie van Y. Hosaka, een bekende schrijver en criticus, verschenen op 18 januari 2020 in de gezaghebbende krant *Asahi*, al bijna uitverkocht is. Hosaka zegt in zijn recensie dat Couperus in Japan geconfronteerd werd met onbegrijpelijke tegenstrijdigheden: verfijnd tegen grof, rein tegen vies enzovoort, en probeerde, als schrijver zijnde, tot de kern te doordringen van deze dualiteit. Hosaka sluit zijn recensie af, citerend uit *Nippon*, met een opmerking: Couperus heeft terecht opgemerkt dat 'zij... te hoovaardig zijn om niet ten val te komen...' ¹¹ De tweede druk (een oplage van 500) is inmiddels verkrijgbaar. ¹²

Noten

1. Louis Couperus, *Nippon. Volledige Werken Louis Couperus*, deel 48, p. 149.
2. Louis Couperus, *Nippon*, p. 150.
3. Louis Couperus, *Nippon*, p. 23.
4. Basil Hall Chamberlain & W. B. Mason, *A handbook for travellers in Japan, including Formosa*, p. 447.
John Murray, 1913
5. De *Toyo-Hinode-Courant*, 28 maart 1922.
6. Louis Couperus, *Nippon*, p. 117.
7. Louis Couperus, *Nippon*, p. 110.
8. Louis Couperus, *Nippon*, p. 118.
9. Louis Couperus, *Nippon*, p. 87.
10. Louis Couperus, *Nippon*, p. 109.
11. Louis Couperus, *Nippon*, p. 124.
12. De re druk is nog bij de auteur te bestellen via e-mailadres kunimori@ziggo.nl voor de prijs van 30 euro excl. verzendkosten.

Louis Couperus.

LOUIS COUPERUS MUSEUM

n i e u w s b r i e f

SEPTEMBER-DECEMBER 2020

Het museum in metamorfoze

Door de Corona-crisis is het Louis Couperus Museum vanaf 13 maart gesloten geweest. Ondertussen hebben wij niet stil gezeten. Het museum gaat 'in metamorfoze' en heropent op vrijdag 8 januari 2021 feestelijk met de expositie Metamorfoze. Een waardig begin van ons lustrumjaar. In 2021 bestaat het Louis Couperus Museum immers een kwart eeuw!

De afgelopen drie maanden hebben wij geïnvesteerd in het binnenklimaat van het museum. Er is een prachtig ventilatiesysteem aangebracht en het houtwerk werd opgeknapt. Verder hebben we een drietal interessante lezingen opgenomen die digitaal kunnen worden beken: Frans van der Linden over een vergelijking tussen Jean Lombards roman *l'Agonie* (uit 1888) en *De berg van licht*, Willemijn van Dijk over haar nieuwste boek, *Het wit en het purper*, en tenslotte Jeroen van Gessel over de muntslag tijdens het leven van keizer Helegabalus.

8 JANUARI-14 MAART 2021

Metamorfoze: de expositie

Voor de expositie Metamorfoze hebben leerlingen van de Johan de Witt Scholengroep uit Den Haag zich laten inspireren door het boek *Metamorfoze* van Louis Couperus (1897) en op basis daarvan een kunstwerk gemaakt. Dit heeft geresulteerd in een twaalfstal installaties die vanaf

8 januari in het museum worden tentoongesteld. *Metamorfoze* is een belangrijk boek in het leven van Louis Couperus. Het gaat over een jonge schrijver die worstelt met zijn thema's, met zijn stijl en met zijn leven. Het is een versluierd zelfportret van Couperus.

Couperus zegt: 'Ik kan veel geven van mijzelf in mijn metamorfoze, ik kan mijzelf afsplitsen in delen, die zich bezielen tot gehelen, maar helemaal geef ik me niet'.

Iedereen is op zoek naar zichzelf en zoekt een manier om te gaan met het leven en de ander. Wie ben ik en wie wil ik zijn? Wat laat ik van mezelf zien? Levensvragen die terugkeren in de intrigerende werken van de leerlingen van de Haagse Johan de Witt Scholen-groep.

20 MAART-14 NOVEMBER 2021

Couperus en Spanje

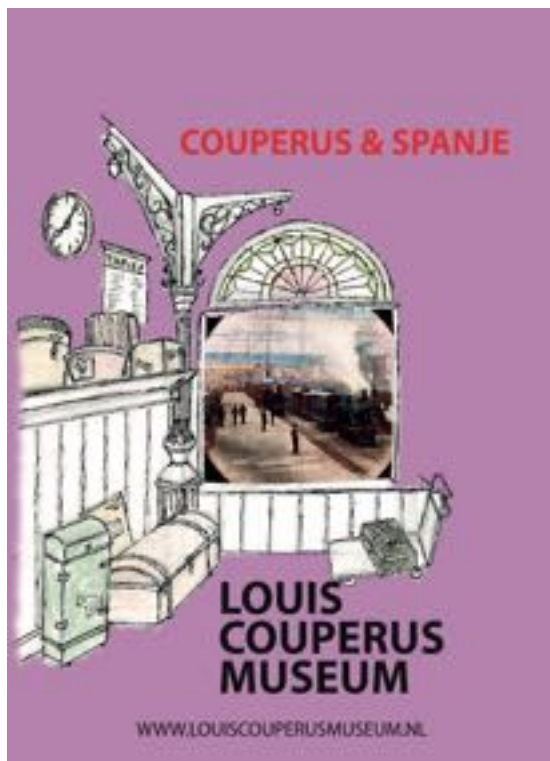
Vanaf begin maart gaat dan eindelijk onze expositie over Couperus en Spanje van start. Rode draad in de expositie is allereerst de reis die Couperus maakte, en vervolgens het verhaal van Boabdil, 'de ongelukkige'. De bezoeker gaat op reis met Couperus en waant zich in Spanje in 1913 en Granada in 1492.

Lustrum Louis Couperus Museum

Op 10 juni 2021 is het precies vijftwintig jaar geleden dat Frits Bolkestein het Louis Couperus Museum opende met de woorden: 'Via het literaire bouwwerk kunnen wij doordringen tot de bronnen van onze beschaving en cultuur. Het is aan de universiteiten en aan de scholen dat levend te houden opdat literaire kennis en vaardigheden niet slechts bij specialisten aanwezig zijn. Het museum van Louis Couperus dat vandaag wordt geopend, is het bewijs dat deze schrijver in ieder geval nog leeft'. Woorden,

John Sillevs tijdens zijn rondleiding door het museum.

die 25 jaar later nog niets aan kracht hebben ingeboet.

Over onze lustrumactiviteiten zult u worden geïnformeerd zodra daar meer over bekend is.

Online

De tentoonstelling over *De berg van licht* is inmiddels afgebroken, maar voor diegenen die hem nog niet gezien hadden is de rondleiding door John Sillevs nog steeds online te bekijken. Dat is inmiddels meer dan 1600 keer gebeurd. Zie: <https://youtu.be/gWu39H93IAg>.

Een drietal lezingen die dit voorjaar geen door-gang konden vinden zijn inmiddels in het museum gefilmd en worden uitgezonden op ons eigen nieuwe YouTube kanaal. Op het moment van schrijven is dat alleen gebeurd met de eerste lezing.

ZONDAG 4 OKTOBER

Frans van der Linden: *l'Agonie en De berg van licht*

Onze medewerker Frans van der Linden heeft de corona-lockdownperiode gebruikt om de roman *l'Agonie* van Jean Lombard (uit 1888) in het Nederlands te vertalen – de eerste vertaling ooit. Het boek handelt over Rome ten tijde van de regering van keizer Helegabalus en wij weten dat Couperus het gelezen had. In de vorm van

een vraaggesprek met Caroline de Westenholz vergelijkt Frans van der Linden de roman van Lombard met *De berg van licht*. Wij hopen dat deze intrigerende vertaling snel een uitgever vindt. Zie: <https://youtu.be/1Es8FKXmDUY>.

ZONDAG 1 NOVEMBER

Willemijn van Dijk, Couperus en ik

De Haagse historica en schrijfster vertelt over haar nieuwste boek, *Het wit en het purper*, het

relaas van een vrijgelaten slaaf, Pallas geheten, die de sociale ladder in het oude Rome beklimt tot aan het hof van keizer Claudius. Pas toen ze haar verhaal geschreven had beseft Willemijn dat Couperus een vergelijkbare historie had opgeroepen in 'De naumachie' (1910). Zie <https://youtu.be/hlPKR4U7xa8>

Het wit en het purper is in de boekhandel verkrijgbaar voor €22,50. De schrijfster won er de BNG Bank Literatuurprijs van 2019 mee.

ZONDAG 6 DECEMBER

Jeroen van Gessel, *De muntslag tijdens het leven van keizer Helegabalus*

Van Gessel is penningmeester van het Koninklijk Nederlands Genootschap van Munt- en Penningkunde. Zelf hartstochtelijk verzamelaar van Romeinse munten, heeft Van Gessel een stamboom gemaakt van de munten die geslagen zijn tijdens het bewind van de keizer en vertelt hij het levensverhaal van de keizer en diens familieleden aan de hand van deze enige echte souvenirs uit diens bewind (218-222 AD).

De drie lezingen zijn vanaf de genoemde data te bekijken.

Couperus en sociale media

Ook het Louis Couperus Museum moet met zijn tijd meegaan. Wij hebben sinds kort een jonge medewerker die zich speciaal bezighoudt met de sociale media: Lize Steegmans. Zo hebben wij nu een nieuw Facebookadres en een eigen Instagramaccount. Volg ons op Facebook en Instagram.

Nieuws van het bestuur

Ons gewaardeerd bestuurslid Sander Bink heeft besloten zich terug te trekken om zich honderd

procent te gaan wijden aan zijn proefschrift over Carel de Nerée tot Babberich (U herinnert zich vast wel de door hem samengestelde expositie *Witte Nachten* uit 2014-2015). Wij danken hem voor zijn inzet, wensen hem veel succes met zijn onderzoek en kijken uit naar zijn boek.

Schenkingen

Yumiko Kunimori schonk het Louis Couperus Museum haar Japanse vertaling van *Nippon* die onlangs uitgekomen is. Deze uitgave met als (Japanse) titel *Japan in de Taisho-periode, gezien door de ogen van een toonaangevende Nederlandse schrijver* bevat 350 pagina's met ongeveer zeventig oude foto's. De *Taisho*-periode verwijst naar een periode tussen 1912 en 1926 in Japan, een periode met enorme tegenstellingen: het gemoderniseerde en het traditionele Japan. Het echtpaar Couperus bezocht Japan immers in 1922, in de genoemde *Taisho*-periode.

Voor diegenen onder u die het Japans machtig zijn: het boek is uitgekomen bij uitgeverij Sakuhin-sha en het kost 30 euro. Als u er snel bij bent, heeft de vertaalster misschien nog een exemplaar voor u.

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Een orchidee tussen de aardappels. Louis Couperus bespot in woord en beeld* (zomer 2019) doneerde de Haagse kunstenares Ella van Schaik haar illustraties voor Albert Vogels boek *De onbekende Couperus* (uit 1973) aan het museum. Beide schenkers: hartelijk dank!

Van en over Couperus en anderen

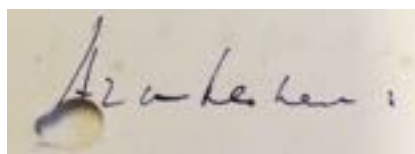
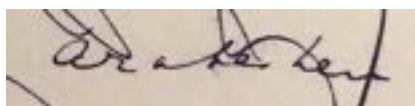
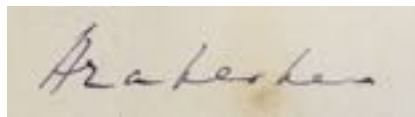
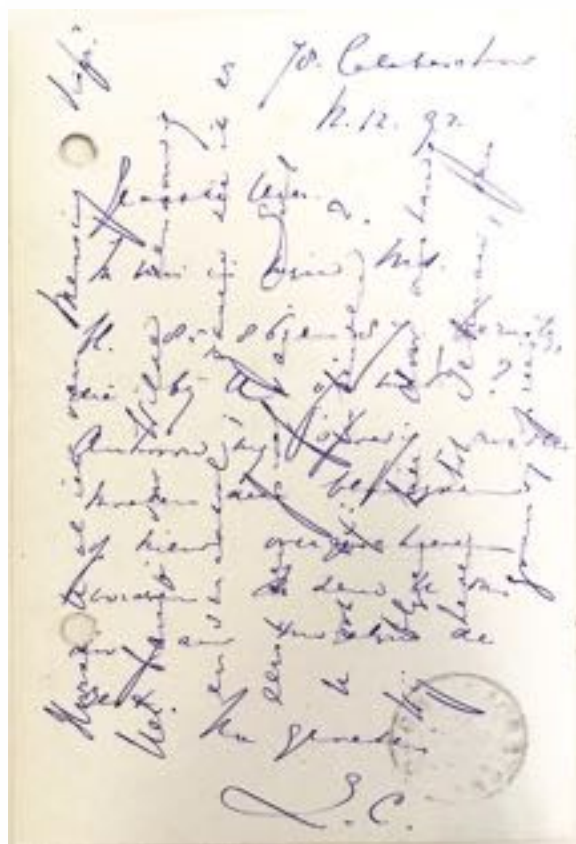
Ongepubliceerde herinneringen aan Louis en Elisabeth Couperus door Henri van Booven

De redactie van het literaire weblog *rond1900* stuitte tijdens het doorspitten van de eigen archieven op een transcriptie van enkele vellen geschreven door Henri van Booven ter herinnering aan Louis en Elisabeth Couperus. Van Booven schreef de tekst omstreeks 1960 en

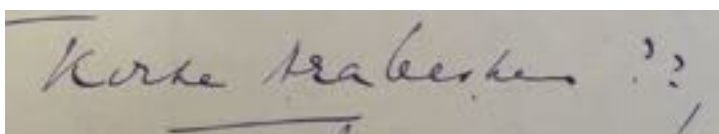
reflecteert daarin op zijn eerste ontmoeting met het echtpaar, Louis Couperus' karakter en het Louis Couperus Genootschap dat na diens dood werd opgericht. Volgens *rond1900* is de tekst niet eerder als zodanig gepubliceerd, maar is deze wel geraadpleegd door onder andere Dick van Vliet en Sander Bink. De volledige transcriptie is te lezen op de website van *rond1900*: rond1900.nl/?p=24630.

Henri van Booven legt een krans bij Couperus' grafmonument voor zijn zeventigste verjaardag. Fotograaf: Vereenigde Fotobureaux, Haags Gemeentearchief, 1933.

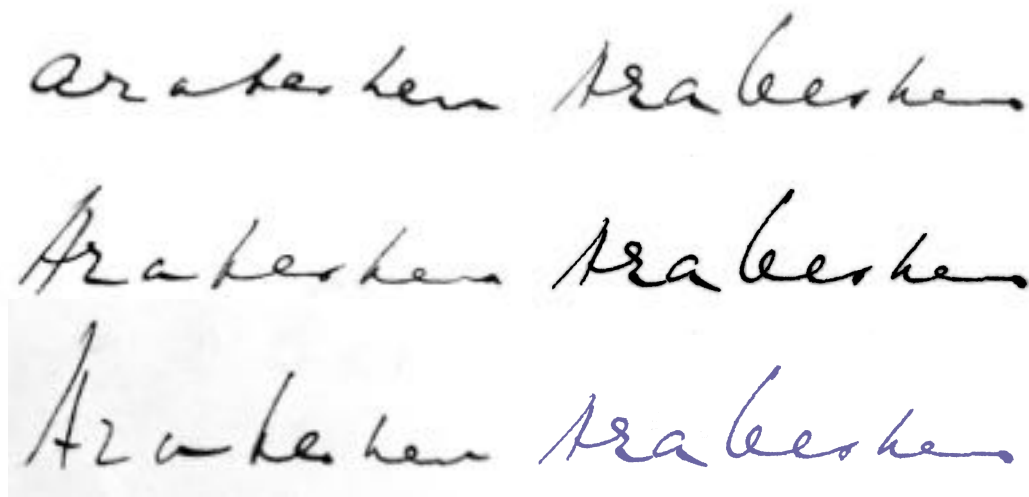
De getoonde fragmenten zijn afkomstig uit de correspondentie van Couperus zoals die wordt bewaard in de collectie van het Literatuurmuseum in Den Haag, signatuur C 00383 B 1 / MM1989L-000071-72-73.

‘Lay-out Arabesken’

Dit was het onderwerp van een mail die mij begin oktober 2018 bereikte. De mail bevatte de wensen van de redactie voor veranderingen in de opmaak. Het concrete resultaat van een gedachte die al in september 2017 – toen het vijftigste nummer nog gemaakt moest worden – was begonnen.

Het idee om opmaak en uiterlijk van een tijdschrift bij tijd en wijle tegen het licht te houden is niet zo vreemd. De laatste wijziging van het uiterlijk stamt ten slotte al uit het begin van deze eeuw, toen nummer 15 in mei 2000 verscheen. Een tijdschrift als *Arabesken*, dat in principe alleen onder donateurs wordt verspreid, is iets heel anders dan een glossy magazine dat kopers

iedere maand dient te verleiden het blad uit de schappen van een kiosk of boekhandel te trekken. De wensen ten aanzien van *Arabesken* kwamen neer op een moderner lay-out van vooral de omslag met meer kleur en zonder balkje, een moderner lettertype, een andere papiersoort en wellicht zelfs een ander formaat.

Dit nummer is het voorlopige eindpunt van gesprekken hierover tussen mij en de redactie. Het formaat en het papier zijn niet veranderd; de opmaak is op een aantal punten in beweging, het lettertype en de omslag zijn wel opvallend gewijzigd.

Vanaf dit nummer is *Arabesken* gezet uit de Scala, het lettertype dat de Nederlandse ontwerper Martin Majoor in 1989 voor Muziekcentrum Vredenburg ontwierp en dat in 1991 als FF Scala door een Berlijnse lettertypefirma internationaal is gelanceerd. Het mooie van de Scala is dat het inmiddels is uitgegroeid tot een lettertypefamilie waarin versies met en zonder schreven in veel variëteiten zijn opgenomen. Schreven zijn de horizontale afsluitingen van een letter, de gestileerde haaltjes van met de hand geschreven letters. *Arabesken* werd tot dit nummer uit een lettertype zonder schreven gezet.

Om te komen tot een andere *heading* voor het tijdschrift, heb ik mij gewend tot het handschrift van Couperus zelf. De digitale uitgave (e-book) van H.T.M. van Vliets *Louis Couperus De correspondentie* maakt het mogelijk om in de daar opgenomen correspondentie op zoek te gaan naar plaatsen waarin de schrijver het woord 'arabesken' zelf aan het papier toevertrouwde. Uiteindelijk blijkt hij dat in de correspondentie aan uitgever L.J. Veen die in de collectie van het Literatuurmuseum bewaard is gebleven, drie keer te hebben gedaan. Bladerend door de originele epistels vind ik de woorden terug op briefkaarten die Couperus in verschillende perioden vanuit verschillende plaatsen in de wereld stuurde aan zijn uitgever. Fascinerend om te zien hoe Couperus er in slaagt om de betrekkelijk kleine ruimte van een briefkaart zo te gebruiken dat zijn veel langere boodschap door de kaart een paar keer te draaien toch kan worden gelezen. Uiteindelijk levert dit drie 'arabeskens' van zijn hand op, waarvan ik er een heb omgezet in de *heading* die nu op het omslag prijkt. Op verzoek van de redactie in het paars dat voor Couperus kenmerkend is (geworden). (Pim Oxener)

Arabesken

Korte Arabesken

Een gezicht bij Heliogabalus

In het *NRC* van zaterdag 29 augustus werd aandacht besteed aan een project van de kunstenaar Daniel Voshart. In het kader van zijn Roman Emperor Project maakte hij reconstructies van Romeinse keizersportretten. Met behulp van het online programma *Art-breeder*, *Photoshop* en verschillende historische bronnen reconstrueerde Voshart de gezichten uit de Oudheid. Uiteraard ontbreekt de keizer Heliogabalus uit Couperus' *De berg van licht* niet. Het portret Heliogabalus en alle andere keizers is te vinden op: <https://voshart.com/ROMAN-EMPEROR-PROJECT>.

Voordracht 'Van en over Couperus'

Als onderdeel van het Feest der Poëzie heeft redactielid Simon Mulder een voordracht gegeven van bekend en minder bekend werk van Couperus bij Theater Mascini te Amsterdam op 28 november. Naast voordrachten werden verschillende anekdotes over Couperus verteld en het geheel werd afgesloten door een 'declamatorium'. Tijdens dit afsluitende onderdeel werd het bekende werk 'De binocle' voorgedragen onder muzikale begeleiding van pianist Daan van de Velde.

Couperus op de koloniale leeslijst

Vanaf juli verschijnt in *De Groene Amsterdammer* de serie 'De koloniale leeslijst'. Hierin wordt elke week een werk uit de Nederlandse literatuur besproken waarin het koloniale verleden en bestaan een rol spelen. Het eerste boek uit de serie was *De stille kracht* van Louis Couperus. Theodor Holman beschreef zijn (lees)ervaringen en mening over Couperus' werk in het nummer van 1 juli 2020 (nr. 27). Het artikel is terug te lezen op de website van het weekblad: <https://www.groene.nl/artikel/een-eerbiedig-krimpde-javaan>.

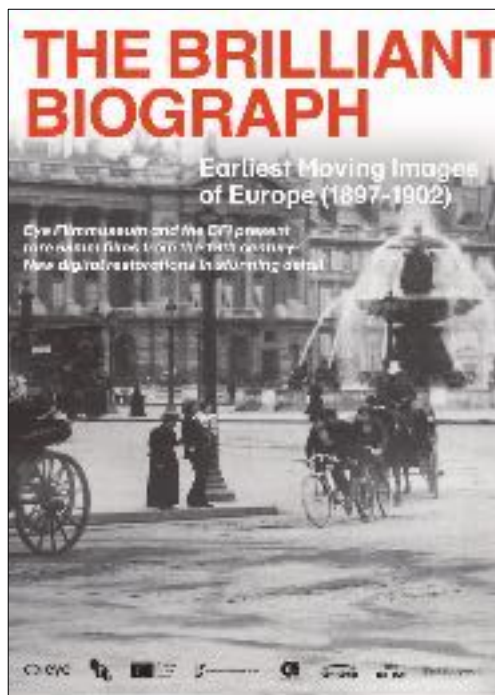
Couperus Culinair

De meeste mensen zullen de boeken van Couperus zittend in een (hopelijk) comfortabele stoel thuis lezen. Uiteraard kan van zijn werk ook op hele andere manieren worden genoten. De verhalenvertellers Frank Belt en Marjan Penterman brengen zo'n andere manier met hun theatervoorstelling *Couperus Culinair*. Tijdens dit verteldiner, geïnspireerd op het gelijknamige receptenboek van José Buschmann uit 2013, wisselen gerechten en verhalen elkaar af onder muzikale begeleiding. Een leuke ervaring voor wie van Couperus en/of dineren houdt. De speeldata en -locaties kunt u vinden op de website: www.opverhaal.nl.

De wereld van Couperus in film

Rond 1900 reisde William Kennedy-Laurie Dickson met zijn zelf ontworpen camera door Europa en filmde als een van de eersten verschillende steden en plattelandsgezichten. Bijzonder aan zijn camera was het feit dat hij op zeer groot formaat filmde. Het Eye Filmmuseum heeft in samenwerking met het British Film Institute vijftig van zijn opnames gerestaureerd en samengevoegd onder de titel *The Brilliant Biograph: Earliest Moving Images of Europe (1897-1902)*.

Door het grote formaat film wordt de kijker op een unieke wijze meegenomen naar de tijd waarin Couperus leefde en verschillende plaatsen die hij heeft bezocht (o.a. Venetië, Rome, Scheveningen). De compilatie ging begin september in première bij het Eye Filmmuseum en zal ook in andere bioscopen worden vertoond en op termijn online beschikbaar gesteld (zie hiervoor de website van het Eye Filmmuseum).

Poster 'the Brilliant Biograph' documentaire.

Wie alvast een voorproefje wil krijgen van de film:

- *De Making Of*: <https://youtu.be/Sos9-YrYsoE>
- *De Trailer*: <https://youtu.be/muxyWfVPioY>

Toneelgroep Branoul brengt meer Couperus op de planken

De Haagse toneelgroep Branoul had deze zomer succes met een exclusieve literaire salon over Louis Couperus. Wegens dat succes brengt Branoul in oktober een tweede deel op de planken. Wederom spelen Sijtze van der Meer en Bob Schwarze teksten van Couperus onder regie van Manon Barthels. Het is nog niet bekend of deze uitvoering later nog in reprise gaat, maar het is te hopen dat er meer van zulke literaire salons mogen volgen. Meer informatie over de voorstelling is te vinden op de website van Branoul: branoul.nl/productie/couperus-deel-2.

Arbeidsomstandigheden

Genootschapsdag

De volgende Genootschapsdag staat, onder voorbehoud vanwege het coronavirus, gepland op zondag 18 april in de Sophiahof in Den Haag. Deze datum kunt u desgewenst dus alvast vrijhouden. Uiteraard hopen wij van harte dat de Genootschapsdag deze keer wel doorgang kan vinden.

Surinamestraat. Foto: Peter Hoffman.

Juridische strijd

Een Finse zakenman, Mohamed Bahgat, probeert via een rechtszaak het ouderlijk huis van Couperus aan de Surinamestraat op te eisen. Het gebouw waarin Couperus *Eline Vere* schreef is in bezit van de Egyptische staat en diende tot 2006 als ambassade. Bahgat eist het pand op als gedeeltelijke schadevergoeding van in totaal 97 miljoen van de Egyptische staat. Het pand geniet echter bescherming tegen claims vanwege de diplomatieke status die het bezit. De zaak is dus nog lang niet afgerond. Zolang dit niet is gebeurd, blijft het pand waarin Couperus woonde en schreef, leegstaan. Zie voor meer informatie over de lopende rechtszaak *Den Haag Centraal*.

Vacature hoofdredacteur

Het bestuur van Stichting Louis Couperus Genootschap en de redactie van *Arabesken* zoeken per eind 2021 een nieuwe hoofdredacteur voor *Arabesken*. Als hoofdredacteur neem je de hoofdredactie van *Arabesken* op je en neem je ongeveer vijfmaal per jaar deel aan bestuursvergaderingen.

De werkzaamheden bestaan uit:

- de correspondentie aangaande *Arabesken*;
- het overzien en aansturen van redactionele werkzaamheden binnen de redactie
- (eind)redactie;
- het schrijven van een aantal vaste rubrieken in *Arabesken*;

Profiel:

We zoeken een hoofdredacteur die voldoende tijd en energie heeft om bovenstaande werkzaamheden (onbezoldigd) uit te voeren. Je staat uiteraard niet alleen. De redactie bestaat momenteel uit drie anderen. De werkzaamheden nemen gemiddeld enkele uren per week in beslag. Enige kennis van Couperus en redactiewerk komt goed van pas.

Interesse of meer informatie?

Neem contact op met Hester Meuleman, hoofdredacteur van *Arabesken*, via arabesken@louiscouperus.nl.

't Citaat

Grootste schrijver

Op de terrassen van de Grote Markt zitten de (sub)culturen wel door elkaar. De eerste Marokkaanse imam die ik tegenkwam die vloeiend Nederlands sprak, was een Hagenaar. (...) Dat absorptievermogen heeft Den Haag denk ik te danken aan zijn Nederlands-Indische identiteit. De stad bevat werelden. Voor de onafhankelijkheid van Indonesië was dit de stad van de bestuurdersklasse uit de Archipel, prachtig verbeeld door de grootste schrijver van Nederland, Louis Couperus. Na de oorlog kwamen de gerepatrieerden. De Pasar Malam is elk jaar op het Malieveld. – Abdelkader Benali in *Trouw*, 28 augustus 2020

Trein gemist

Hij is stadsprogrammeur van het Wilminktheater, Marcel Bok (47). Samen met auteur en historicus Marco Krijnsen is hij in opdracht van zijn eigen theater op zoek gegaan naar bijzondere verhalen uit het Twentse theaterverleden. Drie keer per week verschijnen ze op de website van het Wilminktheater. Een digitale schatkamer die op termijn moet leiden tot een tentoon- stelling of boek met foto's en verhalen

over de theatergeschiedenis van de regio. (...) Zo'n dertig verhalen staan er voorlopig gepland. Over schrijver Louis Couperus die in 1916 een lezing gaf in het twee jaar daarvoor geopende Concertgebouw in Hengelo en de leden van het Hofstadtheater die lopend vanuit datzelfde Hengelo vertrokken omdat ze de laatste trein hadden gemist. – Herman Haverkate in het *AD*, 4 juni 2020

Kabouter Plop

'Nu weet ik: over drie jaar ben ik dood, en over tien jaar weet niemand nog wie Jeroen Brouwers is geweest. Zo gaat het toch in de Nederlandstalige literatuur?' (...) 'Maar misschien ontsnapt uw oeuvre wel aan het wrede vergeten?' 'Louis Couperus stierf in 1923, en zijn werk raakte in de vergetelheid. Maar plots, in de jaren 60, was hij terug en vond je zijn werk weer overal. Hetzelfde is gebeurd met Louis Paul Boon. En laatst las ik dat er een biografie uitgekomen is van Ward Ruyslinck. Een bespottelijk idee trouwens, want dat oeuvre was niet goed – dan kun je net zo goed een biografie schrijven van Kabouter Plop.' – Jeroen Maris in gesprek met Jeroen Brouwers in *De Morgen*, 11 augustus 2020

Colofon

Arabesken	Tijdschrift van het Louis Couperus Genootschap Achtentwintigste jaargang, nummer 56, december 2020
Uitgever	Louis Couperus Genootschap Spiegelstraat 20a 2332 BD Leiden E-mail: arabesken@louiscouperus.nl Website: www.louiscouperus.nl Twitter: @louis_couperus Facebook: louiscouperus Instagram: louiscouperus Rekeningnummer: NL10 INGB 0000 6003 67 ten name van Stichting Louis Couperus Genootschap
Redactie	Stan Braam Looi van Kessel Hester Meuleman (hoofdredacteur) Simon Mulder
Vormgeving	Pim Oxener, Boskoop
Drukker	Twigt GrafiMedia, Moordrecht
Abonnementen	Donateurs van het Louis Couperus Genootschap ontvangen Arabesken gratis. Minimale donatie per jaar: € 25,-. De laatste vijf nummers zijn voor € 9,80 te bestellen en oudere nummers voor € 4,80, beide exclusief verzendkosten, via het online bestelformulier op www.louiscouperus.nl .
Artikelen	Bijdragen voor Arabesken graag als Word-document sturen naar arabesken@louiscouperus.nl . Richtlijnen voor auteurs worden op aanvraag toegezonden. Publicatie betekent niet dat redactie of bestuur instemt met de inhoud. <i>Hoewel de uitgave met de uiterste zorgvuldigheid wordt voorbereid, kan het evenwel voorkomen dat een rechthebbende van oordeel is, dat zijn of haar rechten zijn geschonden c.q. zijn of haar rechten zijn gepasseerd. Mocht zich zo'n geval voordoen, dan dient de rechthebbende zich bij voorkeur schriftelijk te melden bij het bestuur van het Genootschap met zijn of haar klacht.</i>

ISSN 1567-8067

**Louis
Couperus
Genootschap**

Spiegelstraat 20a, 2332 BD Leiden
www.louiscouperus.nl